

**A JÁVA-TENGERI CSATA – A JAPÁN HADITENGERÉSZET DÖNTŐ GYŐZELME
A SZÖVETSÉGESEK FELETT (2. RÉSZ)****VÉGZETES ÜTKÖZET A JÁVA-TENGEREN****THE BATTLE OF THE JAVA SEA – DECISIVE VICTORY OVER THE ALLIES BY THE JAPANESE NAVY
(PART 2.)**

Amint az a dolgozat első részéből kiderült, a szövetségesek mindent megtettek, hogy megfékezzék a japán hódítást Délkelet-Ázsiában, de erőfeszítéseik rendre kudarcba fulladtak, a hadi helyzet folyamatosan romlott. 1942. február 27 és március 1. között az amerikai, brit, holland és ausztrál erők a Jáva tengeri ütközetben megkísérelték feltartóztatni az ellenséget, de a japán haditengerészettől megsemmisítő vereséget szenvedtek.

A szerző célja, hogy a mű második részében részletes ismertetést nyújtson a hadműveletekről és feltárja a szövetségesek vereségének az összetevőit. Bár a hiányos kiképzés, a rossz kommunikációs hírszerzés jelentős befolyást gyakorolt az eseményekre, a szövetségesek stratégiája, valamint az ellenfél elsöprő fölénye szárazon, levegőben és vízen már korábban kizárta a győzelem lehetőségét a japán flotta ellenében.

As we could see from the first part of the paper the allies did their best to stop the Japanese expansion in South-East Asia but their efforts constantly ended in failure and the overall strategically situation worsened. Between 27th February and the 1st of March 1942 the American- British-Dutch and Australian forces tried to hold up the enemy in the battle of the Java sea but their were disastrously defeated by the Japanese Navy.

In Part 2. the author's aim to present the operations in detail and to reveal the real causes of the defeat of the Allies. Although the inadequate training, the problems of the communication and the intelligence made its influences felt, the victory against the Japan fleet was excluded from the outset by the own strategy of the allies and the overwhelming power of the Japanese.

Február 21-én Helfrich tengernagy érzekelve, hogy döntő jelentőségű összecsapás van kilátásban, a parancsnoksága alatt álló flottának a következő üzenetet küldte: „...a helyzet kritikus. Szeretném hangsúlyozni önöknek minden erőfeszítés szükségességét az ellenséggel szemben, hogy megakadályozzuk a partraszállást Jáván. Minden lehetőséget meg kell ragadni offenzív akcióra és minden áldozatot meg kell hozni egészen a végsőkig.”¹ Mint látni fogjuk, az admirális maga is a fentiek szerint cselekedett, a végsőkig való harcot mindennél fontosabb feladatnak tartotta.

A légi felderítés viszont Jolo mellett kb. 80–100 hajóból álló japán csapatösszevonást vett észre, így az invázió mielőbbi kezdetéhez kétség sem férhetett.²

Három nappal később a makassari szoroson áthaladó hatalmas japán csapatszállító konvojról érkezett jelentés a főparancsnokságra, amelynek Jávára érkezését 27-ére lehetett becsülni. A holland hadvezetés a partraszállást a sziget mindkét végén elképzelhetőnek tartotta akár egyidejűleg is, ezért a rendelkezésre álló védelmi erőket ennek megfelelően helyezte el. A leglényegesebb azonban, hogy a szigeten állomásozó holland-brit csapatok, illetve a légierő gyengesége

¹ Hermon, Gill G.: Official Histories – Second World War; Royal Australian Navy, Vol. 1. Australian War Memorial. 1957. p. 600. továbbiakban Hermon

² Hermon p.599.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

folytán a védekezés oroszlánrésze a flottára hárult, amelynek egyenesen a fő inváziós erőket szállító konvojt kellett megtámadnia tekintet nélkül a japán hadiflotta alkotta védőernyőre.³

Február 25-én Nishimura tengernagy kisebb erőket tett partra Bawean szigetén Surabaya-tól 85 mérföldre, melynek hatására Helfrich tengernagy minden elérhető rombolót és cirkálót Doorman parancsnoksága alá rendelt, beleértve J. A. Collins sorhajókapitány nyugati csapásmérő erejét is, hogy próbálják felderíteni a japánokat és semmisítsék meg az ellenséges partraszálló konvojokat. A hajóút azonban eredménytelenül végződött, harci érintkezésre nem került sor a két flotta között. Ettől az időponttól számítva az eddigi Keleti Csapásmérő Erő az Egyesített Csapásmérő Erő nevet vette fel Doorman tengernagy parancsnoksága alatt.⁴

A következő nap újabb konvojokról érkezett jelentés, melyek behajózását Muntok közelében lehetett várni. Elfogására a Hobart, Dragon és Danae cirkálók a Tenedos és Scoutsable kíséretében rögtön kihajóztak Bataviából, de másnap eredménytelenül érkeztek vissza, ellenséggel nem találkoztak. A Nyugati Csapásmérő Erő ezt követően olyan parancsot kapott, mely szerint, ha 28-án 4 óra 30 percig nem sikerül rátalálni a japánokra, hagyja abba a kutatást és induljon Trincomaleeba a Szunda-szoroson keresztül. Mivel a japán konvojokkal ismételtelen nem sikerült kapcsolatba kerülni, a szövetséges erőket a parancs szerint visszavonták, így március 5-én meg is érkeztek Colomboba.⁵

Február 26-án Doorman tengernagy hajói szintén kifutottak az ellenséges konvojok elfogására, melyeket kettő cirkáló és öt romboló biztosított. Légi támogatásra és felderítőgépek jelentésére egyáltalán nem támaszkodhatott, ezért az admirális biztonságosabbnak tartotta a part közelében való haladást a feltételezett japán partraszállás helyszíne közelében (Pedig az utolsó vezérkari konferencián újra kifejezte reményét a surabayai bázis parancsnokának, hogy a szükséges légi támogatást és felderítési adatokat ezúttal megkapja.). Ezt követően a szövetségesek rossz kommunikációjának lehetünk tanúi, amikor is néhány amerikai bombázó rábukkant a japán konvojokra, 25 mérföldre a Bawean-szigetektől, helyzetjelentésüket megkapta a surabayai bázis és Helfrich tengernagy is, Doorman viszont csak nyolc órával később, amikor az információ már teljesen értéktelenné vált. 27-én hajnalban az ellenségnek nem látván jelét, az ABDA erők a bázis felé vették útjukat, miközben a Jupiter rombolót bombatámadás érte. A komolyabb csapások viszont mindeddig megkímélték a hajórajt.⁶

Takagi tengernagy, aki kettő cirkálóval és 14 rombolóval a Keleti Inváziós Erő védelmét látta el, a felderítőgépeknek köszönhetően hamar tudomást szerzett az ABDA erők mozgásáról, így szükség esetén könnyen irányt változtatott észak felé, nehogy az ellenség meglepje a partraszállásra készülő egységeket. Nyilvánvaló, hogy a japánok a teljes légi fölény birtokában nyomon követhették ellenfelük mozgását, míg azok csupán a sötétben tapogatózhattak és vadászvédelemre sem számíthattak.⁷

Mielőtt rátérnénk a szövetséges hajók utolsó útjára, egy másik eseményről kell szólni, amely szintén jelzés értékű a hadviselő felek erejét illetően. Helfrich tengernagy mindent elkövetett, hogy további erősítést szerezzen a légierő számára, ezért az amerikai Langley repülő-gépszállító hajót fedélzetén 32 P 40-es vadászgéppel Jávára irányította leválasztva ezáltal az MS 5 konvojtól. Február 27-én azonban a japán 11. repülőflotta gépei három egymást követő bombatámadással Tjilatjap-tól 75 mérföldre délre a tenger fenekére küldték a hajót, ezáltal megfosztva Jávát minden további légi erősítéstől.⁸ (A Seawitch szállítóhajó 27 géppel ugyan elérte rendeltetési helyét február 28-án, de már túl későn érkezett, hogy hasznát vegyék, így végül a repülők megsemmisítése elkerülhetetlenné vált.)

³ Kirby, S. Woodburn.: The War Against Japan., Vol 2. London 1958 p.435. továbbiakban Kirby

⁴ Kirby p.437.

⁵ U.a.

⁶ Kirby pp.437-438.

⁷ www.microworks.net/PACIFIC/battles/java_sea.htm Továbbiakban www.microworks/Java

⁸ Hermon pp.608-609.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

Doorman tengernagy számára ekkor már a legénység teljes kimerültsége is további problémát jelentett, amelyhez társult a helyzet reménytelenségének érzete is. Így az emberek morálja jelentősen lecsökkent. Másrészt viszont elsősorban a hollandok példátlan elszántsággal készültek a végső összecsapásra, s ez alól a parancsnok sem volt kivétel.⁹

Mivel a rombolók számára üzemanyagot kellett vételezni, Doorman hajói visszatértek Surabayara, az admirális jelentésében a további hadműveletekről pedig úgy vélte: „Az akció sikere teljes mértékben függ attól, hogy még időben megkapjam a szükséges hírszerzési adatokat, amely múlt éjjel nem történt meg.”¹⁰

Február 27-én 13 óra 57 perckor azonban egy holland felderítő repülőgép rögzítette a Keleti Inváziós Erő pontos helyzetét, az információt pedig rögtön továbbította Surabayara. Doorman tengernagyhoz 14 óra 27 perckor jutott el a hír, aki ennek hatására, illetve a főparancsnokságtól kapott parancsainak következtében azonnal elrendelte a kihajózást és a japán konvojok felkutatását.¹¹

Meg kell jegyezni, hogy az admirális döntésének helyességét elsősorban az amerikai források gyakran kétségbe vonták, ugyanis szerintük mindenfajta tervezés nélkül és nagy sietséggel indult újtára a hajóraj. Azt azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a japán konvoj helyzetét ismerve az ABDA erőknél rendkívül gyorsan kellett cselekedniük, ha győzelmet akartak aratni az ellenség felett. Hosszas előkészületekre egyáltalán nem volt lehetőség.¹²

Az Egyesített Csapásmérő Erő utolsó útján kettő nehézcirkálóból: Exeter (brit) illetve Houston (amerikai), valamint három könnyű cirkálóból: De Ruyter, Java (holland) Perth (ausztrál), továbbá kilenc rombolóból tevődött össze: Electra, Encounter, Jupiter (brit) Kortenaer Witte de With (holland) John D. Edwards, Alden, John D. Ford, Paul Jones (amerikai).¹³ A cirkálók előtt haladt vonalban a három brit romboló, majd leghátul a négy amerikai romboló biztosította a flotta védelmét, míg baloldalon a két holland romboló kísérte a cirkálók oszlopát. Bizonyos szerzők nem tartják helyesnek a hajók pozícióját, mert szerintük ez az elrendezés nem felelt meg annak a követelménynek, hogy a rombolók védeni tudják a cirkálókat és szükség esetén torpedótámadást is indítsanak.¹⁴ Az Exeter kapitánya szerint, bár elsődlegesen éjszakai harchoz volt a legmegfelelőbb az alakzat, a feladatot, mely szerint a brit és holland rombolók biztosítsanak védelmet az egységnek, miközben az amerikai rombolók támadást intézhetnek a konvojok ellen, így is teljesíteni lehetett.¹⁵

15 óra 30 perckor, nem sokkal a kihajózást követően egy légitámadás szétszóródásra készítette a hajókat, de komolyabb kárt nem okozott, így folytatták útjukat nyugat, észak-nyugati irányban. Doorman tengernagy az eset után sürgős vadászvédelmet kért, de kérését nem teljesíthették. (A surabayai légvédelmi parancsnokságnak szüksége volt a nyolc megmaradt Brewster Buffalo vadászgépre négy zuhanóbombázó kíséretéhez).¹⁶

Takagi admirális azonban a felderítőgépeknek köszönhetően kezdettől fogva ismerte az ABDA erők útját, így nem sokkal 15 óra után a csapatszállító konvojokat visszafordította északra, miközben a biztosító kötelékekkel a szövetségesek fel-tartóztatására készült. Ehhez rendelkezésére állt kettő nehézcirkáló a Nachi és a Haguro, valamint két könnyű cirkáló, a Jintsu és a Naka, amelyek a 2. és a 4. romboló flottillát vezették 14 romboló társaságában.

Látszólag tehát az erőviszonyokat kiegyenlítettnek lehet tekinteni a japánok és Doorman tengernagy négy cirkálóból és kilenc rombolóból álló egysége között, de valójában a japánok számos téren fölényben voltak a szövetségesekkel szemben. Amíg a japán hajók szinte teljes mértékben modernizáltak voltak, addig az ABDA erőknél számos hajó felújításra szorult, a Houston hátsó lövegtornya pedig bombázás következtében működésképtelenné vált. Ráadásul ez a nemzet-

⁹ www.microworks/Java

¹⁰ www.ibiblio.org/hyperwar/USN/USN-CN-Java/USN-CN-JavaSea-12.html, továbbiakba Ibiblio.USN

¹¹ Hermon p.609.

¹² www.microworks/Java

¹³ www.en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_the_java_Sea

¹⁴ Walter G. Winslow: The Ghost that Died at Sunda Strait, Annapolis, Maryland: Naval Institute Press, 1984

¹⁵ www.britain-at-war.org.uk/WW2/London_Gazette/Java_Sea/hatml/body_appedix.htm

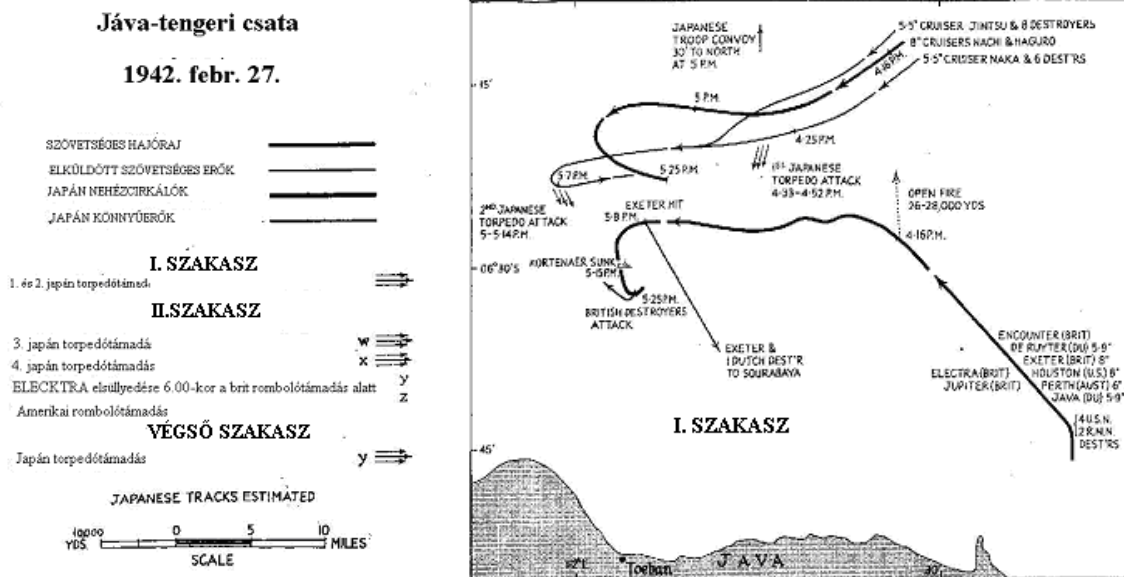
¹⁶ Ibiblio USN

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

közi egység mindenféle előzetes kiképzés nélkül nagy sietséggel lett összeállítva, így elégséges idő hiányában egy hatékonyan működő parancsnokságot sem sikerült létrehozni. Ehhez járultak még a technikai problémák is, melyek részben a fegyverzet, részben pedig a kommunikáció területén éreztették hatásukat. A légi támogatás hiányáról, illetve a legénység moráljáról és kimerültségéről pedig már esett szó.¹⁷

1 ábra: I. szakasz

A fegyverzet vizsgálatakor látnunk kell, hogy a japánok tüzérben fölényben voltak a szövetségesekhez képest, hiszen nehézcirkálók sokkal erősebb fegyverzettel rendelkeztek, ráadásul 20 db 8 inches ágyút tudtak szembeállítani 12-vel. A könnyű cirkálóknál a szövetségesek 25 db 6 inches ágyúval rendelkeztek, míg ellenfelük 40 db 5,5-es löveggel. A legnagyobb fölény azonban a torpedóknál mutatkozott meg, ugyanis számszerűleg 132:98 vetőcső arányban múlták felül az ABDA erőket. De nagyobb figyelmet érdemel az a tény is, hogy torpedói sokkal gyorsabbak, nagyobb hatótávúak voltak és erősebb robbanó töltetet tartalmaztak, mint a szövetséges flottáé.¹⁸ A szembenálló felek fegyverzetéről a 1. melléklet nyújt részletesebb felvilágosítást.

Nem sokkal a bombázás után, alig hogy a szövetséges erők újra alakzatba rendeződtek, a japán hadihajók is megjelentek, így az ütközet 16 óra után kezdetét vette és kisebb megszakításokkal tartott egészen éjfélig.

Először az Electra vette észre a Jintsut 16 óra 12 perckor, majd a japán hajó tüzet nyitott néhány perccel később, amelyhez a Nachi 8 inches cirkáló is csatlakozott 28 ezer yard távolságról. A szövetségesek oldaláról 16 óra 28 perckor az Exeter és a Houston válaszolt, jelentéseik szerint több találatot is elértek, ennek nyomait azonban biztosan nem lehet megállapítani a japán források között. A japánok kétszer is eltalálták 8 inches lövedékeikkel a De Ruytert, de a lövedék egyik esetben sem robbant fel, így nem tett kárt a holland zászlóshajóban. Doorman tengernagy viszont taktikailag nehéz helyzetben volt, hiszen ahhoz, hogy teljes tüzerejét kihasználja, közel kellett menni a japánokhoz és a 6 inches cirkáló lőtávólán belülré kellett kerülnie. Ezáltal viszont a japánoknak lehetőséget adna arra, hogy keresztezzék a „T”-alakzatát, vagyis amíg az ellenség összes ágyúját használhatná ellene, addig ő csupán a 8 inches ágyúkkal válaszolhat-

¹⁷ Kirby p.438-439.¹⁸ Hermon p.610.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

na. Végül kompromisszumos megoldásként 20 fokos fordulatot hajtott végre bal felé, így elérte, hogy az összes 8 inches ágyú az ellenségre irányuljon, habár a 6 inchesekkel továbbra is lőtávolon kívül maradtak.¹⁹

Nihsimura tengernagy a 4. romboló flottilla parancsnoka úgy érezte, hogy a nagy távolságból indított tüzérségi párbaj nem hozott megfelelő eredményt, ezért 16 óra 33 perckor torpedótámadást kezdeményezett. 16 óra 45 percre a hat romboló, valamint a Naka és Haguro cirkálók több mint 40 torpedót lőttek ki, azonban a háború során először alkalmazott japán tömeges torpedótámadás teljes kudarcot vallott, egyetlen találatot sem sikerült elérni. A szövetségesek pedig észre sem vették a torpedótámadást, így kitérő mozdulatot sem tettek. A tüzérségi párbaj viszont folytatódott, melyben az ABDA erők szerint a Haguro cirkáló többször is eltalálták Lényeges dolog, hogy a japánokat több felderítő repülőgép segítette a célzásban, ezért elég pontos zárótűzet irányíthattak ellenfelükre.²⁰ 16 óra 57 perckor három A 20-as bombázógép, nyolc Brewster Buffalo-val légitámadást intézett a japán konvojok ellen, de a Zéro vadászgépeknek köszönhetően a japánok megsemmisítették a támadókat.

Doorman tengernagy pedig továbbra sem számíthatott légvédelemre, ebben szerepet játszott az a tény is, hogy brit befolyásra a légierő műveleteit teljesen elkülönítették a flotta mozgásától, így pedig összehangolt akcióról egyáltalán nem lehetett szó.²¹

5 óra körül a japánok nagy távolságból ismét torpedótámadást indítottak, amelyben a Jintsu vezetésével a 2. romboló flottilla vett részt. 68 torpedó kilövése árán azonban csak a Kortenaer holland rombolót sikerült eltalálni, amely felrobant és rögtön elsüllyedt. (A veszteségeket a 2. melléklet ismerteti) Az ABDA hajóraj azonban nem ismerte a japán 93-típusú torpedót, ezért úgy vélték, hogy tengeraltjárók támadták meg őket. Ebben az időben a Nachi 8 inches lövedéke eltalálta az Exetert a kazánházban, így a brit hajó balra dőlt és a sebessége is jelentősen lecsökkent. Mindezek hatására a rossz kommunikáció illetve a hiányos kiképzés újra éreztette hatását, ugyanis a De Ruytert képtelenek voltak követni a többiek, miközben a rombolók az Exetert füsttel vették körbe, hogy fedezéket biztosítsanak számára, így aztán a szövetséges flottán jelentős zavarodottság lett úrrá.²²

Takagi tengernagy a fenti események után úgy érezte, hogy a csatát megnyerte, ezért újra dél felé fordította a csapatokat szállító konvojokat. Optimizmusát az is alátámasztotta, hogy az eddigi harci cselekmények során veszteséget nem szenvedtek, az ellenség, ha ért is el találatot, komolyabb károkat nem idézett elő.²³

17 óra 25 percre Doorman flottája újra alakzatba rendeződött, az admirális pedig parancsot adott a brit rombolóknak a támadásra. A füst miatt a látási viszonyok nagyon kedvezőtlenek voltak, de az Electra, a Jupiter és az Encounter teljesítették a parancsot (az utóbbi két hajó az Exetert kísérte). Az összecsapás azonban megint a japánoknak kedvezett, hiszen az Electra a Jintsuval és az Asagumo rombolóval vívott párbaj után több találatot is kapott és végül 18¹⁶-kor elsüllyedt. Japán részről egyedül az Asagumo szenvedett károkat.²⁴

17 óra 30 és 17 óra 45 perc között a szembenálló felek szem elől tévesztették egymást, de a japánok a felderítő gépeknek köszönhetően továbbra is ismerték a szövetségesek helyzetét, így pontos ágyútűzzel igyekeztek minél jelentősebb kárt okozni ellenfelüknek. Doorman tengernagy 17 óra 40 perckor adott parancsot az Exeternek, hogy a Witte de With kíséretében vonuljon vissza Surabaya-ra. Ezzel egy időben a japán 4. romboló flottilla újabb torpedótámadást indított, de a 24 kilőtt torpedó közül egy sem ért célba. A tüzérségi párbaj tovább folytatódott, ennek vált áldozatává az Electra és az Asagumo. A holland főparancsnok ekkor támadásra utasította a négy amerikai rombolót, de csakhamar megváltoztatta a parancsot, hogy csináljanak füstöt és fedezzék a cirkálók visszavonulását.²⁵

¹⁹ Kirby p.439.

²⁰ Hermon p.611.

²¹ www.microworks/Java ill. Kirby p.440.

²² U.a.

²³ www.microworks/Java

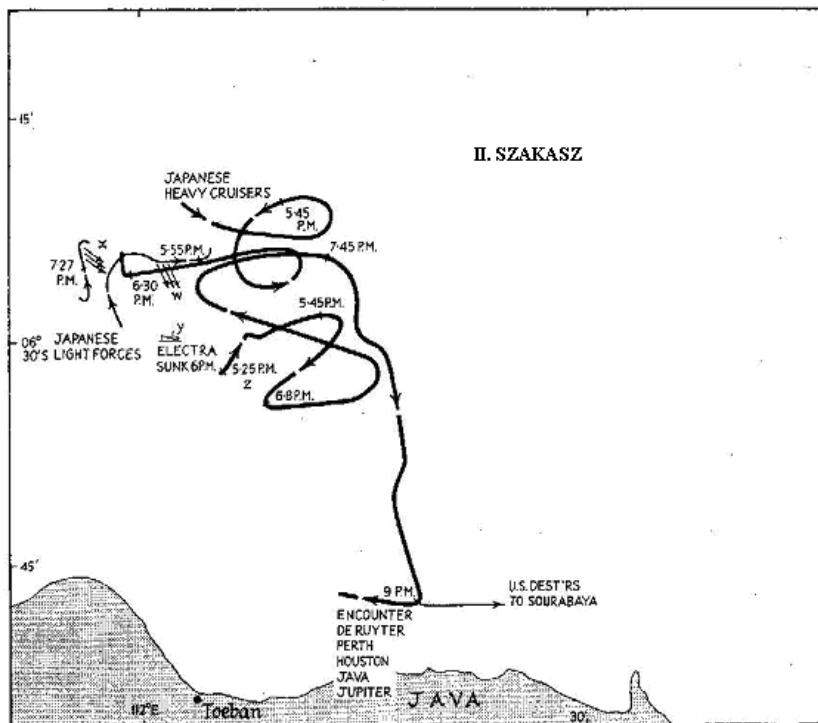
²⁴ www.en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_the_java_Sea ,Hermon p.612.

²⁵ Kirby p.440.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

2. ábra: II. szakasz

A kommunikációs problémák ez esetben is súlyosbították a helyzetet, ugyanis a De Ruyter rádiója elromlott, így Doorman tengernagy parancsait képtelen volt pontosan továbbítani a többi hajó felé, a Houston kommunikációs rendszerre szintén tönkrement, pedig az amerikai 58. romboló hajóraj vele állt összeköttetésben. Így az amerikaiak teljes sötétségben tapogatóztak a főparancsnok szándékait illetően. Ahogy az egyik romboló parancsnoka megfogalmazta: „A kristálygömb volt az egyetlen módszer, hogy kifürkésszük az Egyesített Csapásmérő Erő parancsnokának szándékait.” (Az egyetlen módszer ezután a hajók közötti információ cseréjére már csak a jelzőlámpa kínálkozott.)²⁶

A kívánt mozdulatokat azonban sikerült végrehajtani, az amerikai rombolók így a cirkálók és a japánok közé kerültek, de torpedómadással elriasztották az ellenséget a további akciótól, habár találatot nem sikerült elérniük. Ezalatt a De Ruyter miután újabb információkat kapott a főparancsnokságtól a japán konvojok hollétéről, folyamatos jelzéssel a követségére szólította fel a többi hajót, így 18 óra 21-kor napnyugtakor már észak felé tartottak, hogy megkerülve az ellenséges hadihajókat elérjék a konvojokat. (Az amerikai rombolóknak azonban további jelzések hiányában halvány fogalmuk sem volt sem az ellenség helyzetéről, sem pedig Doorman tengernagy szándékairól.)

Takagi tengernagy aggódott a csapatszállító hajók biztonsága miatt, akiket újra dél felé fordított, rombolói számára pedig üzemanyagot kellett vételezni, ezért észak felé a visszavonulást választotta. Mivel már Surabaya látótávolságba került, ellenséges aknákra és tengeralattjárókra is számíthatott, ez a tényező pedig szintén szerepet játszott a döntésében.²⁷

19 óra után Doorman továbbra is északra tartott, de felderítés hiányában az esti sötétségben a konvojok helyett újra a japán 5. cirkáló hajórajjal és a 2. romboló flottillával találkozott. Rövid tűzpárbajon kívül egyéb esemény azonban nem történt leszámítva, hogy a japán repülőik végig figyelemmel kísérték a szövetségesek útját. Ebben a helyzetben az admirális először kelet felé, majd délnek vette az irányt. Tettének pontos okát azonban nem ismerjük. Valószínűleg, mivel az ellenséges konvoj pontos helyzetét nem ismerte, hiszen naprakész hírszerzési adatokat sosem kapott, ezért úgy vélte,

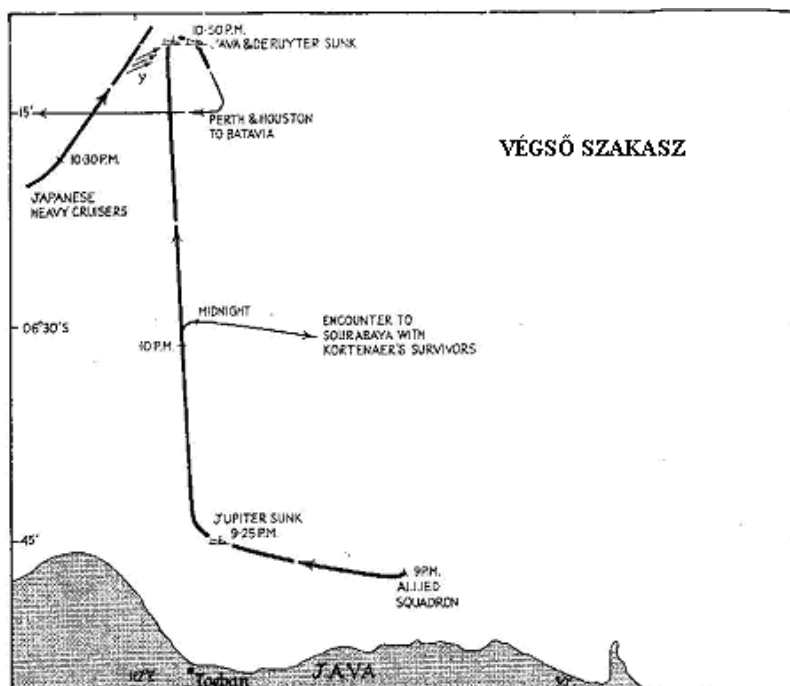
²⁶ Ibiblio.USN²⁷ Hermon p.613.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

biztonságosabb lesz később Jáva partjainál nyugat felé haladva megkísérelni az újabb támadást. A japán repülőgépek látványa pedig szintén óvatosságra ösztönzött.²⁸

3. ábra: Végső szakasz

21 óra körül a De Ruyter, Perth, Houston, Java és Jupiter hajókból álló konvoj folytatta útját nyugat felé, miközben a négy amerikai romboló üzemanyag és torpedók hiányában visszafordult Surabayara. A szakirodalom rendkívül mértékben megosztott a kérdésben, hogy kinek az utasítására történt ez a lépés, hiszen nem valószínű, hogy Doorman tengerenagy jelenlegi helyzetében szándékosan megfosztotta volna magát az értékes biztosító feladatot ellátó hajóktól. Így aztán feltételezhető, hogy a romboló hajóraj parancsnoka Binford parancsnok rádiókapcsolat hiányában saját felelősségére döntött a hajók visszavonásáról, mivel üzemanyag és torpedó készletük is fogytán volt. A döntést pedig később hagyta jóvá Doorman tengerenagy.²⁹ A parancsnok saját szavai szintén ezt a feltételezést támasztják alá: „Felismerve, hogy nincs több torpedóm és a további kapcsolat az ellenséggel teljesen hasztalan lenne ... visszavonultam Surabayara, amely 50 mérföldre volt tőlem.”³⁰

Az amerikai rombolók távozásával a hajóraj helyzete az eddigieknél is veszélyesebbé vált, hiszen a japán felderítőgépek továbbra is követték minden lépését. Nem sokkal később 21 óra 25-kor azonban a Jupiter aknára futott, és 28-án 1 óra 30 perckor elsüllyedt. A helyzet tragikumát az adja, hogy a brit romboló arra a holland aknára futott rá, amit aznap fektettek le a hollandok a Tuban öbölben a főparancsnokság utasítására.³¹

Doorman admirális azonban továbbra sem adta fel célját, az ellenséges konvojok elfogását, így újra észak felé fordult, amikor is 22 óra 17 perckor újra elérték a Jáva-tengernek azt a területét, ahol délután a Kortenaar elsüllyedt. Mivel számos túlélőt találtak, az Encounter parancsot kapott, hogy vegye fel és vigye őket Surabayara. A kommunikáció hiánya itt

²⁸ Kirby p.441.²⁹ www.microworks/Java³⁰ Ibiblio.USN³¹ Hermon p.614.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

újra felszínre került, hiszen az ausztrál Perth kapitányának tudomása sem volt arról, hogy korábban egy holland hajó elsüllyedt.³²

A cirkálók minden további védelem nélkül is tovább haladtak. Doorman tengernagy pedig végig hű maradt az általa kiadott parancshoz: „Folytatniuk kell a támadást egészen az ellenség elpusztításáig.” Egy holland felderítő repülő három cirkálót és nyolc rombolót vett észre 20 óra tájékán a Bawean szigetek mellett, de összetévesztette az ellenséget Doorman hajóival, így nem tett jelentést az esetről. Később, 22 óra 35-kor a japán csapatszállító konvojokat is megtalálta, ezt már jelentette is a bázisra, sajnos azonban Doorman admirális utolsó csatája során az egyetlen valóban naprakész és pontos felderítési információt már nem kaphatta meg.³³

Takagi tengernagy időközben szem elől tévesztette az ABDA erőket, ugyanis a felderítő gépeket 22 óra körül visszarendelték, hajóival pedig dél felé folytatta útját. Nem sokkal később azonban az ellenfelek ismét egymásra akadtak, amikor a szövetséges hajók bal felől kb. nyolc mérföldre megpillantották a Nachi és Haguro cirkálókat, majd rögtön az összes ágyúval tüzet nyitottak a japán hajókra. A japánok 23 óra 21 perckor viszonozták a tüzet egy újabb torpedó támadással, amely ellentétben a korábbi kísérletekkel valóban végzetesnek bizonyult az Egyesített Csapásmérő Erő számára. Összesen 12 torpedót indítottak, kb. 14 ezer yard távolságról, ezek közül egy 23 óra 32 perckor eltalálta a De Ruytert, amely felrobbant és elsüllyedt. Doorman tengernagy és 334 főnyi legénység a vízben lelta halálát. Néhány perccel később a Java is találatot kapott, a hajó viszont csak másfél órával később merült el. A főparancsnoknak lett volna lehetősége a menekülésre, ő azonban inkább a halált választotta, utolsó parancsában pedig utasításba adta a Perthnek és a Houstonnak, hogy hagyják figyelmen kívül a túlélőket és térjenek vissza Bataviába.³⁴

H. M. L. Waller kapitány, aki a Perth fedélzetén rangidős parancsnok szerepét töltötte be, reménytelennek ítélte a további erőfeszítéseket a japán konvojok felkutatására, ezért kapott parancsaival megegyezően visszavonulást rendelt el. Végül február 28-án délután 2 órára biztonságban el is érték a Tanjong prioki kikötőt.³⁵

Helfrich tengernagy viszont az Admirálisnak írott jelentésében más véleményen volt az esettel kapcsolatban: „Röviden szólva a Perth és a Houston visszatérése ellentétben volt a 26-án 20 óra 55-kor kiadott parancsokkal, mely szerint folytatniuk kell a támadást az ellenség megsemmisítéséig.” Majd így folytatja: „Azt akartam, hogy az Egyesített Csapásmérő Erő folytassa az akciót, bármilyen áron a keserű végig.” Az admirális szerint, mivel a cirkálókat nem érte komolyabb kár, ezért ha nem vonulnak vissza, az ellenségnek még jelentős veszteséget okozhattak volna. Szerinte csak akkor lehet elfogadni Waller kapitány tettét, ha üzemanyag vagy lőszerhiány következtében hozta meg döntését. Kétségtelen, hogy az utóbbi tényezők szintén szerepet játszottak a kapitány elhatározásában.

Egyértelmű, hogy jelen esetben Helfrich tengernagy tévesen mérte fel a helyzetet, a végsőig való harc erőltetésével figyelmen kívül hagyta, hogy a hajók feláldozása teljesen értelmetlen lett volna. A japánok számára valószínű, hogy komolyabb károkat nem idézett volna elő, ezzel szemben a szövetségesek részéről két további hadihajó elvesztése döntő következményekkel járt volna. Összességében elmondható, hogy Waller kapitány helyesen döntött, s bár a két hajó 24 órával később szintén a tenger fenekére került, a japánoknak így is több kellemetlenséget okozott, mint korábban tehette volna.³⁶

Doorman tengernagy erőinek önfeláldozó harca csupán egy nappal késleltette Jáván a japánok invázióját, de a szövetséges haditengerészet megpróbáltatásai még nem értek véget. Az Egyesített Csapásmérő Erő megmaradt három cirkálója és négy rombolója mindent elkövetett, hogy elmeneküljön Jáváról, de az ellenséges haditengerészet főlényke következtében ez aligha ígérkezett egyszerű feladatnak. A Perth és a Houston február 28-án 19 órakor hajózott ki a bázisról,

³² U.a.

³³ Ibiblio.USN

³⁴ www.microworks/Java

³⁵ Kirby p.442.

³⁶ Hermon p.616.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

hogy a Sunda szoroson áthaladva Jilatjatba érkezzen. A téves hírszerzési jelentések miatt a hajók ellenségre nem számítottak, úgy várták, hogy a japán partraszálló konvojok csak jóval később érkeznek a Sunda szorosba, mikorra ők már biztonságban elhagyták a helyszínt. A japánok azonban négy órával korábban jöttek, kettő cirkálónak tehát a japán inváziós erő teljes biztosításával kellett megküzdenie ahhoz, hogy áthaladjon a szoroson. Konkrétan a Natori, és a Yura könnyű cirkálók nyolc rombolóval a Mogami és Mikuma cirkálók Kurita ellentengernagy 7. cirkáló hajórajával kiegészülve továbbá egy repülőgép-hordozó és északabbra számos romboló is a szövetségesek útjába került.³⁷

22 óra 15 perckor a Fubuki romboló észrevette a szövetséges hajókat, majd torpedótámadást indított ellenük, a Perth és a Houston az összes létező fegyverével válaszolt, de a japán túlerő hamarosan érezte hatását, hiszen egyre több ellenséges hajó kezdte löni őket. Mindezek ellenére négy csapatszállító hajót sikerült elsüllyeszteni a szövetségeseknek, mielőtt a torpedó és ágyúlövedékek következtében hullámsírba merültek. (A japánok összesen 85 torpedót lőttek ki a hajókra.) Először a Perth süllyedt el 23 óra 42 perckor Waller kapitánnyal és 361 fő legénységgel együtt. Éjfélkor a Houston is elérte a végzet, több mint 690 főnyi legénység, köztük a kapitánnyal, nem érte túl a katasztrófát. Japán oldalon négy romboló szenvedett komolyabb sérüléseket.³⁸

Az Evertsen holland romboló, amelynek eredetileg a fenti két cirkálóval kellett volna tartania, késve indult el, így már utolérni nem tudta őket, kapcsolatot sem sikerült velük létesíteni. 1 óra 30-kor viszont a Sunda szorosban a Murakumo és a Shirakumo japán cirkálók felfedezték és hét találattal süllyedő állapotban zátonyra futtatták egy Szumátra melletti szigeten.³⁹

Eközben az Exeter miközben egy sürgősségi javításon átesett Surabayan, a Pope és Encounter rombolókkal együtt parancsot kapott, hogy a Sunda szoroson keresztül hajózzon Colomboba. Mivel az Exeter számára a sekély vizű Bali-szoros járhatatlan volt, Palliser tengernagy a Jáván maradt brit haditengerészet parancsnoka a három hajót a Sunda szoroson keresztül szeretne volna biztonságban eljuttatni Ceylonra. 28-án este 7 órakor a rombolók el is hagyták Surabayát, de a japán felderítő gépek végig követték nyomukat, így aligha meglepő, hogy március 1-jén 10 órakor négy japán nehézcirkáló és három romboló állta útjukat. Habár a végsőkig küzdöttek, a túlerővel szemben esélyük sem volt. Az Exeter 11 óra 50 perckor, az Encounter pedig néhány perccel később süllyedt el. A Pope időlegesen megmenekült, de 1 óra körül zuhanó bombázók támadták meg és küldték a tenger fenekére. A Witte de With és a Bankert holland rombolók Surabayan maradtak, mivel tartós javítás alatt álltak, de bombatámadás miatt további károkat szenvedtek és végül a japánok kezébe kerültek.⁴⁰

Az Egyesített Csapásmérő Erő kötelékében lévő hajók közül csupán a négy amerikai romboló tudott elmenekülni Jáváról. Kevés üzemanyaggal, torpedók nélkül is sikerült átjutniuk a Bali-szoroson, ahol három japán rombolóval is harcba keveredte, de végül március 4-én biztonságban megérkeztek Fremontle-ba.⁴¹

Néhány kisebb hadihajó még Tjilatjap kikötőjében maradt, de miután az összes Jáván lévő haditengerészeti egység számára visszavonulást rendeltek el Ceylonra vagy Ausztráliába, nekik is távoznuk kellett. Röviden szólva legtöbbjük (pl. a brit Stronghold romboló) áldozatul esett a Kondo illetve Nagumo tengernagyok vezette japán flottának. Helfrich tengernagy pedig látva, hogy a szövetséges haditengerészetből szinte hírmondó sem maradt, március 2-án eltávozott Jáváról, hogy Colomboban állítsa fel új parancsnokságát, ahol kinevezték az összes Távol-keleten állomásozó holland haderő főparancsnokának. A tisztség azonban inkább csak papíron létezett, a hadműveletekbe a továbbiakban már nem volt beleszólása. Collins sorhajókapitány Palliser és Glassford admirálisokkal pedig Ausztráliába hajózott.⁴²

³⁷ www.microworks.net/pacific/battles/sunda_strait.htm

³⁸ U.a.

³⁹ Kirby p.442. és www.microworks.net/pacific/battles/sunda_strait.htm

⁴⁰ Hermon pp.622-623.

⁴¹ Kirby p.442.

⁴² U.a.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

A Jáva-tengeri csata a súlyos áldozatok ellenére mindössze egy nappal késleltette a japán inváziót, a veszteségek azonban egyúttal megpecsételték a sziget sorsát. A japán csapatok a partraszállást már február 28-án elkezdték a sziget mindkét végpontján, a szövetségesek pedig megfelelő légierő és haditengerészet nélkül képtelenek voltak hosszú távú ellenállásra. A japán 16. hadsereggel szemben a holland helyőrség 25 ezer katonája, néhány brit és ausztrál zászlóaljjal együtt hősiességgel védekezett, de március 8-án végül megadásra kényszerítette őket a túlerő.

A japán hódítás Dél-kelet Ázsiában elérte csúcspontját, hiszen az újonnan szerzett légi és tengeri bázisoknak köszönhetően már Ausztráliára is komoly fenyegetést gyakorolhattak, egyúttal pedig a holland Kelet-Indiák meghódításával Japán óriási gazdasági nyersanyagbázishoz jutott, amely lehetővé tette számára a háború folytatását. A haditengerészet pedig, mivel jelentéktelen veszteségek árán súlyos vereséget mért a szövetségesekre, önbizalommal várta a további hadműveleteket akár az Indiai- akár a Csendes-óceán térségében, és joggal érezhette úgy, hogy a távoli brit illetve amerikai erők számára komoly fenyegetést már nem jelentenek.

A szövetségesek szempontjából nézve a vereség súlyos, hosszú távú következményekkel járt, hiszen 10 hajó és megközelítően 2 170 tengerész elvesztése szinte a teljes ABDA parancsnokság haditengerészetének pusztulását jelentette. A veszteségek egyúttal késleltették a brit keleti flotta újjáalakulását, csökkentették Ausztrália önvédelmi képességét, az Anzac erők pedig elvesztették minden nyugati támogatásukat. A holland kelet-indiai szigetvilág elvesztése pedig megfosztotta a haditengerészetet, de elsősorban a szövetséges légierőt kulcsfontosságú bázisaitól, amelyekről csapást mérhetett volna a Japánhoz közeli területekre. Jelen esetben viszont kiindulópontként csupán Ausztrália illetve néhány csendes-óceáni sziget jöhetett szóba. Mindezek ellenére viszont a legnagyobb csapást Hollandia szenvedte el, hiszen gyarmatai elvesztése mellett megsemmisült szinte teljes haditengerészete, a szárazföldi és légierő nagy részével együtt, és utánpótlás hiányában többé már nem tudott aktívan részt venni a Japán elleni háborúban. Így tehát a jáva-tengeri csata következményeként a szövetségesek 1942-ben dél-kelet ázsiai vizeken jelentősebb hadműveletre már nem vállalkozhattak, a japán haditengerészet pedig uralta az óceánokat, így újabb hódítások felé indulhatott, amely azonban már meghaladta erejét, amint azt az 1942. májusi korall-tengeri és főleg a június midway-i csata is bebizonyította.⁴³

Összegzésképpen tehát megállapíthatjuk, hogy a szövetségesek kezdeti gyengesége, amely levegőben, szárazon és vízben egyaránt megnyilvánult Dél-kelet Ázsiában, már előre behatárolta lehetőségeiket a Japán elleni küzdelemben. Habár a Prince of Wales és a Repulse tragédiája előtérbe állította a légierő szerepét a hadihajókkal szemben, az ABDA erők szűkös forrásainak köszönhetően mindvégig képtelenek voltak a szükséges légi támogatás biztosítására a flotta számára. Ez az alaphelyzet pedig a japán haditengerészeti és légi fölényrel kiegészülve szinte esélytelenné tette a szövetséges erőket egy győztes tengeri csata megvívására. Természetesen nem szabad elfeledni, hogy az ABDA stratégiája, mely szerint Jávát a végsőkig védeni kellett, nagymértékben járult hozzá a súlyos vereséghez, hiszen a szárazföldi és légierő gyengesége miatt a haditengerészet bevetését elkerülhetetlennek tartották, még ha ez a flotta teljes pusztulását idézi is elő. Magát a csatát tekintve pedig egyértelmű, hogy a hiányos kiképzés, a rossz kommunikáció, a gyengébb fegyverzet, a rossz hírszerzés japán oldalon pedig mindennek az ellenkezője más eredményt nem hozhatott, mint egy olyan döntő japán győzelmet, ami után Roskill kapitány szavaival élve: „Csak az emléke maradt annak az útnak, amelyben” a szövetséges hadihajók a végsőkig küzdöttek a túlerővel szembe.⁴⁴

⁴³ Wikipedia ill. Kirby p.443.

⁴⁴ Roskill p.184.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

1. melléklet

A japán és a szövetséges erők fegyverzetének összehasonlító adatai⁴⁵

Ágyuk	Ágyúcsövek száma		Percenként kibocsátott löszermennyiség (font)	
	Japán	ABDA	Japán	ABDA
8 inch	20	12	22240	10800
6/5,9 inch	0	25	-	12500
5,5 inch	14	-	11760	-
5 inch	89	8	45390	4800
4,7 inch	4	22	1800	10912
4 inch	-	28	-	13020
Összesen	127	95	81190	52032

*

Torpedók	Japán	ABDA
24 inch	138	-
21 inch	6	100
Összesen	144	100

*Az itt közölt adatok forrásonként eltérőek lehetnek

A torpedók összehasonlító adatai

Nemzet	Típus	Robbanófej (Font)	Hatótáv (yard)	Sebesség (csomó)
Japán	610 mm 8.yr	759	20000	28
Japán	610 mm 93	1080	44000	36
Nagy Britannia	533 mm MkIX.	810	15000	35
Hollandia	533 mm	350	13000	28
USA	533 mm Mk8	212	14000	27

2. sz. melléklet

A japán és az ABDA haditengerészet veszteségei⁴⁶

1942. február 27– március 1.

ABDA erők

Nehéz cirkálók	Exeter Houston	Elsüllyedt
Könnyű cirkálók	De Ruyter Perth Java	Elsüllyedt
Rombolók	Witte de With Kortenaer Electra Jupiter Encounter Evertsen Pope Pillburg Edsall	Elsüllyedt
	Bankert	Súlyosan károsodott
Repülőgép szállító	Langley	Elsüllyedt
Tankert	Pecos	Elsüllyedt

⁴⁵ www.microworks/Java⁴⁶ www.microworks.net/pacific/battles/sunda_strait.htm, www.en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_the_java_Sea, www.ibiblio.org/hyperwar/AAF/USSBS/PTO-Campaigns/USSBS-PTO-3.html

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 1. szám

KLEMENSITS Péter

Japán erők

Nehéz cirkálók	Haguro	Felszíni károsodás
Könnyű cirkálók	Jintsu Sirakumo Shikinami Shirayuki	Felszíni károsodás
Rombolók	Asagumo Tokitsukaze	Súlyosan károsodott
Csapatszállító hajók	Sakura Maru Horai Maru Tatsunu Maru Ryujo Maru	Elsüllyedt

A szövetségeseknél megközelítően 2173 tengerész halt meg vagy került fogságba, japán oldalról nincsenek pontos információk.

Kulcsszavak: II. világháború, Távol-kelet, tengeri hadműveletek, Jáva-tengeri csata

Keywords: Second World War, Far East, naval operations, Battle of the Java Sea

FELHASZNÁLT IRODALOM

HERMON, G.ill G.: *Official Histories – Second World War*, Royal Australian Navy, Vol. 1. Australian War Memorial. 1957.

KIRBY, S. W.oodburn.: *The War Against Japan...*, Vol. 2. London 1958

ROSKILL, S. W.: *The Navy at War 1939-1945*. Collins, London, 1960

WINSLOW, Walter G.: *The Ghost that Died at Sunda Strait*. Annapolis, Maryland: Naval Institute Press, 1984

www.ibiblio.org/hyperwar/USN/USN-CN-Java/USN-CN-JavaSea-12.html

www.microworks.net/PACIFIC/battles/java_sea.htm

www.en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_the_java_Sea

www.britain-at-war.org.uk/WW2/London_Gazette/Java_Sea/html/body_appedix.htm

www.microworks.net/pacific/battles/sunda_strait.htm